

Journalismi taikakäpälän alla

Joukkotiedotus on muuttunut peittelevämpään, salailevampaan ja hämäävämpään suuntaan. Arvioivat, yhteiskunnalliset ja kyseenalaisiksi asettavat sävyt ovat vähentymässä." (Jeddi Hasan, **Teema-Linkki**, lokakuu 1984)

Miten arvioida arkitasolla journalismin kritiikkiä: poliittista, tieteellistä ja keskinäistä? Miten erityisesti toimituspäällikkönä ja television asiaohjelmatoimituksesta käsin?

Onko konsensuspolitiikan taikakäpälä latteuttanut kaiken, journalisminkin?

Sivumennen sanoen: vapauden kulta-ajanhan nähtiin alkavan vastanelisen vuotta sitten. Mistä nyt jo tämä hengenahdistus?

Leif Salménin mukaan (**Teema-Linkki**, lokakuu 1984) kaikki paha alkoi Paasion hallituksesta 1966. Seurasi yhteiskuntasopimus, pyrkimys neutralisoida oppositio, sekä SDP:n vasen sivusta että SKP-SKDL, kansa muuttui pikku hiljaa vaalikarjaksi, älymystö jätti paljastamatta vallankäytön legitimititeetikriisin ja vihdoinkin viimein saatiin myös poliittisen journalismin ongelma.

Voin kernaasti yhtyä Salménin

suositukseen: yhteiskunnallisemmin orientoituneelle journalismille alkaisi jo olla "sosiaalisen tilauksen aika", vieläpä journalismi, joka "kohoaa raastuvan kynnystä korkeammalle". En vain usko Salménin yhden syyn teoriaan. En ymmärrä käsitystä, että kohtalokas syntiinlankeemus olisi tapahtunut hänen esittämällään tavalla ja että paratiisissa oltaisiin ilman 1966 muodostettua kansanrintamahallitusta.

En luule saarnaavani vaihtoehdottomuuden demokratiaa enkä julistavani journalismin voimattomuutta hyveeksi, jos kerron kaipaa-vani vivahteikkaimpia analyysejä Salménin sinänsä virkistävän yrityksen rinnalle.

On toki totta, että Urho Kekkosen hieman liian pitkänä valtakautena Suomi kulki raskaan tien yhteisymmärryksen politiikkaan. Kovan käden politiikka johti lopulta viisaaseen ulkopoliitiikkaan. Tuskinpa tätä konsensusta kukaan järkevä ihminen paheksuu. Mutta sisä-, talous- ja kulttuuripoliitikassa olisi nykyistä enemmän sijaa hedelmällisille ristiriidoille.

Itse tarjoan selitykseksi politiikan liikkumattomuuteen ja journalismin hampaattomuuteen eräänlaista dialektista mallia. Hyväksyn käsityksen, että kehitys etenee vastakohtien ja -voimien kautta

ja että dynaaminen oppositio sekä hallitusvallan vaihtuvuus kuuluu parlamentaariseen demokraatiaan. Historian trendit vain eivät ole suoraviivaisia, lineaarisia, vaan jaksottaisia, aaltoilevia, murtoviivan kaltaisia. Nyt eletään taantumakautta eivätkä sitä voluntaristiset, tahtoperäiset pyrkimykset yksinään muuksi muuta. Silti ei saa lakata pyrkimästä. Taantumakauden lähtökohtiin minulla ei ole selitysmalleja, en hallitse perimmäisten syiden ontologiaa. Eikä edes tiede kykene vielä selittämään riittävästi yhteiskunnallisia lainalaisuuksia saati enustamaan kehitystä. Eikähän dahrendorfilainen konfliktiteoria, josta vuoden 1966 kansanrintamaa osittain saadaan kiittää, ymmärtääkseni pyrkinyt alkuunkaan konsensukseen, vaan vain hallittuihin ristiriitoihin.

Ottiko kuusikymmenluvun radikalismi niin lujan harppauksen yleisen mielipiteen haltuunotossa, että seurannut normalisointi nikotuttaa vieläkin? Saarikorven sukupolvi on keski-ikäistynyt eikä uutta yhteiskunnallisesti orientoitunutta radikaalipolvea ole ilmaantunut. Veri vetää nuorilla enemmän rockin ja muun popin suuntaan.

Tiettyjä uusvasemmistolaisen sukupolven hengenilmauksia - **Vakuutus on sydämen asia, Orvokkabaree** - siivitti myös hyvä sattuma: radikalismien aalto ja television pioneeriaika löysivät toisensa. Ja sitten oli myös Eino S. Repo ja oli Urho Kekkonen, jota nuori intelligentsia lähes jumaloi. Kun osa kulttuuriväestä liputti innokkaasti jo bernsteiniläisen vapauden aallon puolesta, Christer Kihlman julisti monien yllätykseksi: minulle Kekkonen aika oli nimenomaan sananvapauden aikaa.

Repo-kaudesta muistuttaminen on kuluneen levyn pyöritystä, mutta

sen merkitys on jäävämmätön. Silti se tuskin miellyttää Ylen nykyjohtoa. Kiurua ja kumppaneita heilauttaa toiseen suuntaan teknokulttuurin ylivalta, elektronisen viestintämonopolin murtuminen. Kun eletään kaupallisen kilpailupaineen alla, pyritään vastaamaan samoin keinoin: massoja mielistelemällä. Hätäpäis- sään yhtiön johto satsaa kevyeen ohjelmistoon ja raskaaseen kalustoon. Investoinnit pyörivät joka vuosi sadoissa miljoonissa markoissa, mutta ohjelmabudjetteja kuristetaan ja kevyen kaluston uusinvestoinnit laahaavat jäljessä. (Kevään suunnitelmista on esim. TV2:n dokumenttitoimituksessa karsittu puolenkymmentä ohjelmaa pelkästään sen vuoksi, että viihdeohjelmat ylittää oman budjettinsa 0,5 miljoonalla markalla.)

En väheksy kansaa, "raskaan työn tekijä on rentouttavan viihdeensä ansainnut", mutta kovin älyköyhää tarjonta pyrkii olemaan: hömppää, tietovisaa ja muuta pintaviihdettä. Ylen 5-vuotissuunnitelman peräänkuuluttaa erityisesti "attraktiivisuutta", mikä on sisäisessä keskustelussa kääntynyt tenhovoimaisuudeksi. Ns. suuren yleisön ohjelmille raivataan tilaa parhaaseen katseluaikaan, dokumentteja ja vastaavia ollaan työntämässä sivummalle "parnasso-yleisön" ohjelmina. Taka-alalle on väistymässä Ylen perustamisaikojen toiminta-ajatus, tehtävä sivistys- ja kulttuuri-laitoksena.

Yhteiskuntakriittiselle journalis- mille ei siis ole nyt sellaista henkistä atmosfääriä kuin vuosikymmen pari sitten. Radikalismien vaihtoehtojen etsintää ei nähdä hyveenä. Eletään sisäänkääntyneisyyden, pehmoilun, vihertymisen, yksityis- tymisen, yuppi-luokan, keskiluokkai- suuden ja keskinkertaisuuden eli siistin konservatismien kulta-aikaa.

En nostalgisoi, totean vain, että näin toimii historian dialektiikka.

Ei Kiurua, Siikalaa ym. toki voida estävistä johtamistavasta syyttää, jos ei kohta voi kiittääkään innostavan/kannustavan mielialan luomisesta. Johtamistyyli on vastuullista, mutta kuivan virkamiesmäistä. Silti voi sanoa, että talossa vallitsee suunnaton toimitajakeskeinen journalistinen vapaus.

Se, mistä ei voida iloita, on kehityksen ohjaaminen takaperoiseen suuntaan resurssipainotuksin, siis suuntaan, jonne aikakauden trendit ovat kallellaan. Intellektuaalinen linja on alennusmyynnissä. Liike liikkeen vuoksi -ideologia on vahvoilla. Reilu tunnustus silti erityisesti Kiurulle siitä, että seisoi lujana Koiviston Roppos-vyörytyksen yrityksessä.

Toisaalta: nykysuuntauksissa voi nähdä hyvääkin. En näe huonona kaikkea yksityistymistä, en kannata pakko-osallistumista, en moralisoi juurien etsintää, en vähättele historiallisia linjan vetoja enkä human interest -painotuksia. Myönnän silti, että muutos on tapahtunut sen kustannuksella, josta Jeddi Hasan oikeutetusti muistuttaa: yhteiskunnalliset, arvioivat ja kyseenalaisiksi asettavat sävyt ovat vähentyneet niin TV2:n dokumenttitoimituksessa kuin muissakin Ylen toimituksissa.

Miten henkilökohtaisesti vastaan moitteisiin. Totean vain, että olemme hyvin tietoisia meihin kohdistuvista odotuksista ja kuitenkin me olemme samalla vain osa yleistä journalistista kulttuuria. Tämä ei ole yritys vapautua vastuusta, mutta se on joka tapauksessa fakta. "Toimittaja on itse asiassa institutionalisoidusti velvoitettu sosiaalistumaan journalistiseen kulttuuriin" (Pertti Hemánus: **Journalistinen vapaus**). Mainittu kulttuuri koostuu sekä kirjoitetuista että

osin kirjoittamattomista säännöistä.

Yleisradiossa journalistinen kulttuuri on erilaista kuin sanomalehdissä: se on vapaampaa. Tämä on pitävä kokemukseni yli kolmikymmenvuotiselta toimittajanuraltani. Se on toimittajan kannalta suuri etu, mutta asialla on myös toinen puolensa: toimitusdemokratia on Yleisradiossa ymmärretty niin, että "minä teen mitä tykkään, älkööt päälliköt määrääkö". Tämä on perinteistä liberalismia, negatiivisesti käsitettyä vapautta jostakin enemmän kuin vapautta jonkin puolesta. Erityisesti ikääntynein sukupolvi katsoo saavuttaneensa tietyn privilegion ainevalinnan vapaudessa. Tämä on, sanoisin, kuusikymmenluvun perinnön huono puoli. Itse en ole pitänyt yltiöindividualismia pelkästään hyvänä asiana. Kuitenkin: tiukatkin yritykset muuttaa asenteita ovat tulleet enemmistön taholta torjutuiksi. Paradoksaalista on ollut, että minä, porvarillisena liberaalina, olen tarjonnut vasemmostoenemmistöiselle (tämä on oletamus, ei tieto) toimitukselleni kollektiivisempaa aihevalintaa ja työskentelytapaa.

Onneksi tuo vaihe on jäämässä taakse päin, eräänlainen aallonpohja on sivuutettu. Nyt ollaan pyrkimässä pirstaleisesta pisteohjelmaprofiilista laajempiin teemakokonaisuuksiin. Olkoon TV2:n dokumentin linjasta eräänä esimerkkinä kiitosta saanut **Ihmisen kuva** -sarja, selvästi juuri human interest -painotteinen arkielämän sankaruutta esitellyt kokonaisuus. Se on mainittu jopa kauden parhaana dokumenttiohjelmamana. Muitakin voi mainita: ns. Telvis-kilpailussa palkittiin kaksi ohjelmaamme: 3-osainen **Aleksis Kivi** -draamadokumentti, ja pistesijoille kohosi myös 6-osainen **Suomalainen linjamme**. Ne ovat kulttuurihistoriaa, kyllä, suurten juhlavuosien

merkeissä tehtyjä; ei kovin yhteiskunnallisia, mutta silti tarpeellisia ja hyväksytyjä. Nuorena sivistyskansana etsimme yhä vahvennusta identiteettillemme.

Onko toimituspolitiikkamme palvelut pyrkimystä objektiivisuuteen? Todenmukaisen ja olennaisen tiedon välittämiseen maksimaalisen vasta-evidenssin kriteerein? Vastaus jääköön lukijan mietittäväksi. Yksi pienehkön maakuntalehden kokoinen toimitus voi tavoittaa todellisuudesta vain kapean viipaleen. Aihevalintamme ovat harkinnanvaraisia ja henkilökohtaisia, kuten aina, kunkin toimittajan oman maun mukaisia. Mielenkiintoisuusarvo, raflaavuus ja esteettis/visuaalisen muodon antamisen mahdollisuus saattavat olla usein painavimmat kriteerit. Näkökulma on ns. muotolähtöisyyttä. On siis eräs "koulukunta" dokumenttitoimittajia, jolle "muoto on yhtä kuin sisältö"; se korostaa tv:n visuaalisuutta ja elokuvaesteettistä näkemystä. Toinen "koulukunta" ajattelee journalistisemmin, korostaa sisällön tietopainoitteisuutta enemmän kuin esteettisiä muotofinessejä. Lähtökohta on ehkä arkipäivämpi kuin ensin mainitun suuntauksen sisällä. Koulukuntien kesken on käyty joskus kärjekkäitäkin ristiriitoja "taiteilijat contra toimittajat" -asetelmin. Puolestani olen nähnyt molemmat suuntaukset tarpeellisiksi. Tiedonvälitys ja elämyksellisyys voivat hyvin liittyä toisiinsa, missään tapauksessa ne eivät sulje toisiaan pois samankaan ohjelman sisällä. Kummallakin suuntauksella on saatu sekä hyviä että vähemmän hyviä tuloksia.

Entä kysymys ihannejournalisista? Pitkään jatkuneesta keskustelusta linjalla objektiivisuus/subjektiivisuus/uusi journalismi/täydellisen muodon tavoittelu? Onko journalismin sisäistettävä yleisönsä tieteel-

listä maailmankatsomusta ja onko se ylipäättään mahdollista? Ja ovatko yhteisyyssuoteoreetikot, Pietilä ym. oikeassa väittäessään nykyjournalismin passivoivan? Onko Ylen OTS yhtä kuin kylmän kalsea objektiivismi, aikansa eläneen ajattelun tuote, ja eikö vauhtia journalismiin saataisikin reteän subjektivismiin ja gonzoilun myötä?

Vastaan kysymyksiin muutamalla näkökulmalla.

Aivan arkisessa keskustelussa on helppo olla todenmukaisen ja olennaisen tiedonvälityksen kannalla. Jokainen "vanhankin koulun" toimittaja tavoittelee ainakin sanoissaan objektiivisuutta; viestin on oltava yhtäpitävä suhteessa todellisuuteen. Näinhän tavoitteen määritteli jo ns. eettinen normisto, lähes ikaikainen. Mutta johdonmukainen askel eteenpäin kohtaa jo vastarintaa. Ettäkö ihan tieteellisen maailmankatsomuksen suuntaan olisi pyrittävä? Ei hitto, puuskahtaa moni käytännön kovettama toimittaja. Ja kuitenkin: lopulta kysymys on vain aste-, ei laatueroista. Molempien, niin tieteen kuin journalismin, tehtävänä on välittää kuva todellisuudesta, antaa maailmankuvan ja -katsomuksen aineksia. Tiede tekee sen paremmin kuin journalismi olemalla tyytymättä ilmiön pintaan, etsimällä ilmiön olemusta ja sen ydintä. Mutta miten ihmeessä kiireinen toimittaja ehtii muuta kuin hipaista tapahtumien pintaa, antaa välttämättömät mitä-missä-milloin-miten -vastaukset. Miksi-kysymykset kuuluvat toisaalle Aivan, ja silti tiedämme, että journalismikin voi välittää todellisuuskuvia paremmin tai huonommin. Aikanaan tutkiva journalismi oli hyvässä huudossa. Enää ei.

Kaiken kaikkiaan: tieteellinen työ ja journalismi ovat sukua toisil-

leen. Avoimuus tosiasioille, älyllinen rehelliisyys on perusvaatimus molempien harjoittajille. Korkea-asteisen objektiivisuuden saavuttaminen joukkotiedotuksessa on työprosessin nopeuden vuoksi vaikea ja etäinen tavoite, mutta sen tärkeämpää tehtävää ei journalismille voi asettaa. Tämän on ainakin minulle vuosien ajan jatkunut objektiivisuus/subjektiivisuus -keskustelu selvittänyt. Käytännön journalistit ovat vierastaneet tätä keskustelua, osin olleet yllättävästikin kallellaan subjektiivisuuteen päin, subjektivismiin, josta nyt Kauko Pietiläkin on irtisanoutunut.

Pietilän kritiikki ja vahva opponeeraus ei silti ole ollut hyödytöntä. Teoreettinen keskustelu on elänyt vaikkakaan perustavanlaatuista uutta avausta uuden journalismin suuntaan ei ole löytynyt. Lopulta tavoite on etääntynyt täydellisen muodon etsimisen suuntaan. Mutta kysymys siitä, että tieto sinänsä ei ole riittävä älyllisen saati toimintaan aktivoinnin ehto, jättää yhä liikkumatilaa journalismikeskustelulle.

Informatiivisen ohjelmapolitiikan perustavoite on yhä oikea. Siksi pölyt käsitteen yltä on aika pyyhkiä

ja nostaa se uudelleen kunniapaikalle. Pertti Hemänuksen "Kahdeksan ehdotusta" Ylen ohjelmatoiminnan säännön ajanmukaistamiseksi (**Tee-ma-Linkki**, lokakuu 1984) sietäisi tulla noteeratuksi yhtiön johdossa.

Vielä yhteen kysymykseen haluan vastata. Eikö informatiivinen ohjelmapolitiikka, objektiivisuuspyrkimys, tieteellisen maailmankuvan tavoittelu olekin ideologinen, piilopoliittinen ellei peräti marxilainen tavoite?

Minulle ei. Vaikka objektiivisuuskeskustelu on ottanut vauhtia marxilaisesta filosofiasta, kysymyksen ihanneyhteiskunnasta se jättää avoimeksi. Kuinka niin? Koska tiede on ei-finalistinen, sillä ei ole lopullista maalia. Tieteellinen maailmankatsomus ei tule koskaan valmiiksi. Todellisuus ei milloinkaan tyhjenny. Jos marxilainen yhteiskuntasovellutus onkin kyennyt poistamaan objektiivisen tiedonvälityksen tieltä yhden antagonistisen ristiriidan, pääoman omistajan intressin, se on luonut tilalle poliittisen valtaeliitin ja byrokratian intressin. Ihanneyhteiskunnasta samoin kuin ihannejournalismistakin ollaan vielä kaukana.

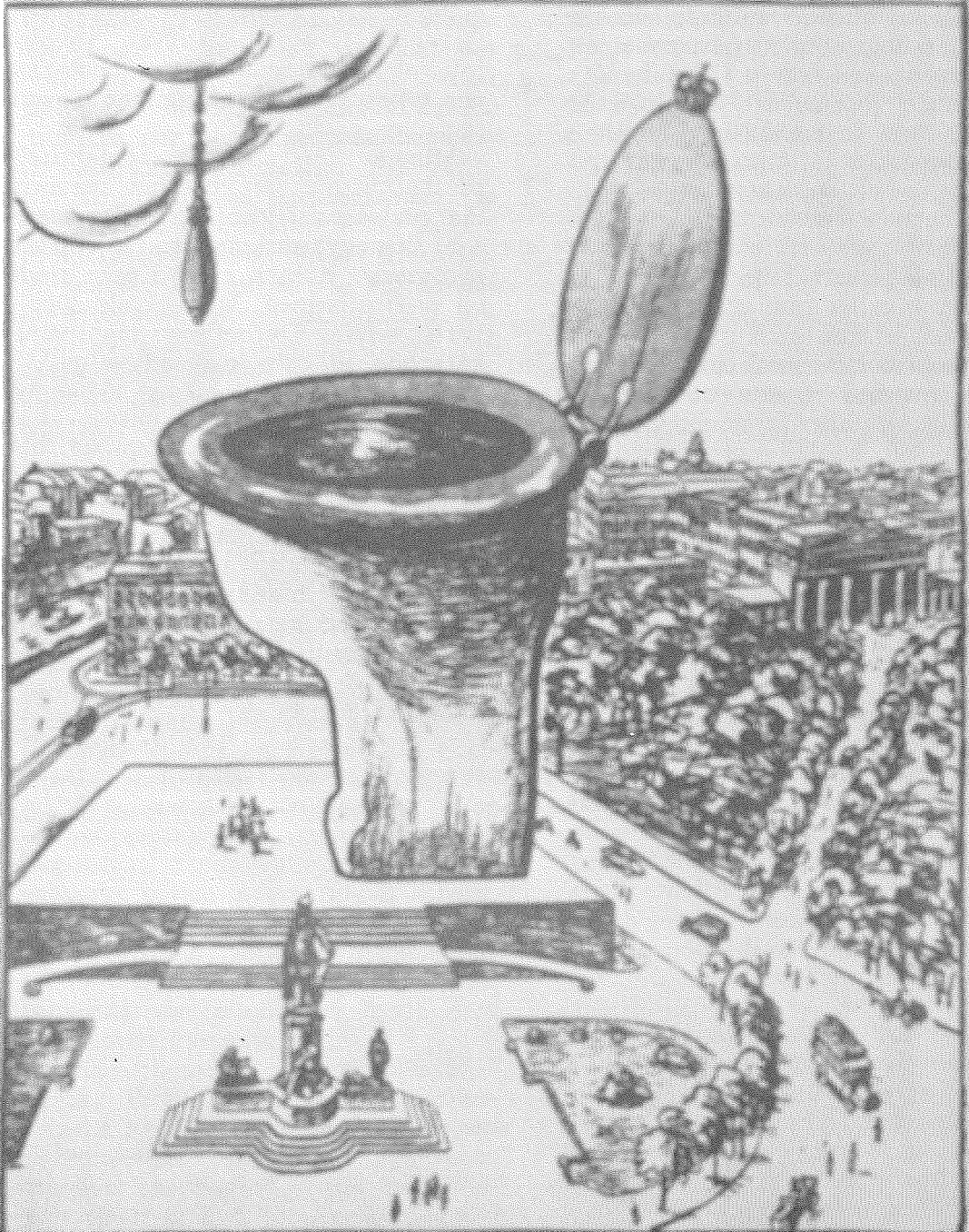
Töitä riittää.

Die rosarote Brille

Preis 25 Pf.

mit der Unterhaltungsbeilage „Der Palmensaal“
 Sonntags-Wochenschrift der Kommunistischen Partei Deutschlands

HIER GILT ES AUSZUMISSEN!

HIERIN DIE - BRILLE

Die rosarote Brille ist eine Unterhaltungsbeilage der kommunistischen Partei Deutschlands. Sie enthält satirische und humorvolle Beiträge zu den Ereignissen der Welt.

Die Unterhaltungsbeilage „Der Palmensaal“ ist eine Sonntags-Wochenschrift, die ebenfalls von der kommunistischen Partei Deutschlands herausgegeben wird. Sie bietet Lesern eine Mischung aus Unterhaltung und politischer Satire.

Der Preis der Unterhaltungsbeilage beträgt 25 Pfennig. Die rosarote Brille ist in jeder Ausgabe von „Der Palmensaal“ enthalten.